

Operacionālais risks

Definīcija

Ar operacionālo risku saprot zaudējumu rašanās risku gadījumā, ja bankas operāciju veikšanas iekšējā kārtība un procedūras neatbilst bankas darbības raksturam un apjomam vai spēkā esošo normatīvo aktu prasībām; ja bankas darbinieki vai citas personas tās neievēro (bezdarbības/netīšas vai tīšas rīcības rezultātā); bankā pielietojamo informācijas, tehnoloģisko un citu sistēmu funkcionālo iespēju (raksturojumu) nesamērīguma (nepietiekamības) vai to kļūmes (funkcionēšanas traucējumi) rezultātā; kā arī ārējo notikumu rezultātā. Operacionālajam riskam ir pakļauti visi bankas produkti, procesi un sistēmas.

Politika

Lai vadītu operacionālo risku, bankā tika izstrādāta Operacionāla riska vadības politika. Politikas mērķis ir pasākumu kompleksa noteikšana un īstenošana, lai identificētu bankas darbības galvenajiem virzieniem raksturīgu operacionālo risku, kā arī lai aizsargātu banku pret zaudējumiem, kas radušies būtiska operacionālā riska rezultātā.

Operacionālajam riskam banka ir noteikusi stratēģiski pieņemamu līmeni un tādu soļu virkni, kas palīdzēs noturēt risku zemāk par apzīmēto robežu.

Ar būtiska operacionālā riska realizāciju saprot vienreizīgu notikumu, kā rezultātā bankai radušies zaudējumi 0,1% (nulle komats viens procentu) izteiksmē no bankas pašu kapitāla, vai arī pasākumu kopumu viena gada ietvaros, kā rezultātā radušies zaudējumi, kas pārsniedz 1% (vienu procentu) no bankas pašu kapitāla.

Politikas uzdevums ir radīt bankā apstākļus efektīvai operacionāla riska vadībai, kas sevī iekļauj:

- vides izveidi, kas piemērota operacionālā riska vadībai;
- atbilstošu metožu izmantošanu operacionālā riska noteikšanai un novērtēšanai;
- regulāru būtiska operacionālā riska uzraudzību;
- atbilstošu operacionālā riska kontroli un samazināšanu līdz minimumam;
- bankas darbības nepārtrauktības nodrošināšanu, nepieciešamības gadījumā izstrādājot un aktualizējot darbības nepārtrauktības nodrošināšanas plānus.

Būtiska operacionāla riska vadības pamatprincipi ir realizēti bankas iekšējos normatīvajos aktos, kas nosaka:

- bankas organizācijas struktūru, pilnvaru sadalījumu un deleģēšanu, funkcionālos pienākumus, struktūrvienību un darbinieku savstarpējās sadarbības un informācijas apmaiņas kārtību;
- bankas operāciju un citu darījumu kārtību, nosacījumus un procedūras; uzskaites politiku; iekšējo procesu organizāciju;
- sistēmu (tehnisko, informācijas un citu) funkcionēšanas noteikumus, kārtību un procedūras;
- atskaišu un citas informācijas izstrādes un sniegšanas kārtību;
- darbinieku motivēšanas kārtību un citus jautājumus.

Lai nodrošinātu apstākļus būtiska operacionālā riska efektīvai konstatēšanai, kā arī operacionālā riska novērtēšanai kopumā, bankas Risku vadības pārvaldē pastāv analītiska datu bāze, kas nodrošina pilnīgas informācijas saņemšanu par operacionālā riska gadījumiem, par to veidiem un apmēriem darbības virzienu, atsevišķu bankas operāciju un citu darījumu, to rašanās un noteikšanas apstākļu šķērsgrīzumā, kā arī par operacionālajiem zaudējumiem, kuri radušies.

Vadība un mazināšana

Lai minimizētu operacionālo risku, banka izmanto šādus galvenos instrumentus:

- piekļuves tiesību informācijai nodalīšana;
- aizsardzības izstrāde pret nesankcionētu piekļuvi bankas informācijas sistēmai;
- aizsardzības izstrāde pret nesankcionētu operāciju izpildi, kuras tiek veiktas, izmantojot bankas informācijas sistēmu;
- secīgas dokumentu izpildes kontroles sistēmas pielietošana;
- īpaši svarīgas informācijas divkāršas ievades metodes izmantošana;
- automātisku pārbaudes procedūru kļūdainu darbību diagnosticēšanai uzstādīšana un pieslēgšana;
- automātiska rutīnas un atkārtotu darbību izpilde;
- bankas informācijas sistēmas lietotāju darbības audits (reģistrācija un uzraudzība);
- atsevišķu operacionālā riska veidu apdrošināšana.

Operacionālā riska kontrole un samazināšana līdz minimumam paredz to, ka bankā tiek veikti šādi pasākumi:

- bankas organizācijas struktūras, bankas operāciju un darījumu veikšanas iekšējo nolikumu, noteikumu un procedūru izstrāde ar mērķi minimizēt operacionālo risku;
- pilnvaru sadalījuma principu un pakļautības ievērošana attiecībā uz bankas operācijām un citiem darījumiem;
- noteikto limitu ievērošanas kontrole attiecībā uz bankas operācijām un citiem darījumiem;
- regulāra sākotnējo dokumentu un rēķinu, kas saistīti ar bankas operācijām un citiem darījumiem, salīdzināšana;
- kārtības, kas noteikta piekļuvei bankas informācijai un materiālajiem aktīviem, ievērošana;
- sistēmas kļūdu izpēte to turpmākai novēršanai;
- kvalificētu speciālistu atlase;
- darbinieku pastāvīga apmācība un to kvalifikācijas celšana;
- iekšējā un dokumentārā kontrole.

Operacionālo risku bankā samazina, izmantojot pārbaudītus tehnoloģiskos risinājumus, ieviešot rūpīgi izanalizētas tehnoloģijas, dublējot galvenās informācijas sistēmas, kā arī norobežojot piekļuves iespējas un kontrolējot bankas informācijas sistēmas lietotāju piekļuves pie aizsargājamiem programmu un informācijas resursiem tiesības.

Lai samazinātu operacionālo risku, bankā darbojas rezerves kopēšanas un informācijas arhivēšanas, rezerves kopiju glabāšanas bez datiem sistēma, kas ļauj veikt operatīvu informācijas atjaunošanu.

Lai segtu iespējamus operacionālos zaudējumus, banka apdrošina:

- īpašumā esošās ēkas, tai skaitā tās, kuras tiek iznomātas un ir īrējamas;
- visus Inkasācijas grupas darbiniekus saskaņā ar dzīvības apdrošināšanas programmu, t.sk. pret nelaimes gadījumiem;
- visu dienesta autotransportu;
- bankas darbību pret krāpšanu;
- bankas top-menedžeru atbildību.

Lai ierobežotu būtisku operacionālo risku, bankā ir izstrādāts "Pasākumu plāns ārkārtas gadījumiem", dodot iespēju izmantot rezerves tehnoloģisko aprīkojumu, kas atrodas pietiekamā attālumā. "Pasākumu plāns ārkārtas gadījumiem" tiek testēts ne retāk kā 1 (vienu) reizi gadā ar

mērķi noskaidrot, vai to iespējams izpildīt, un to var atjaunot saskaņā ar organizatoriskajām un tehniskajām izmaiņām bankā vai ārējo faktoru ietekmē. Bankas Valde ir atbildīga par “Pasākumu plāna ārkārtas gadījumiem” izstrādi un aktualizāciju.

Operacionālā riska minimizēšana paredz tādu soļu kompleksa īstenošanu, kas ir vērsti uz notikumu vai apstākļu, kas var izraisīt būtisku operacionālo risku, iestāšanās varbūtības samazināšanu un/vai potenciālo operacionālo risku samazināšanu (ierobežošanu).

Operacionālā riska kontroles sistēmā vissvarīgākais ir:

- bankas operācijām un citiem darījumiem noteikto limitu ievērošanas kontrole;
- noteiktās kārtības, kas attiecas uz piekļuvi bankas informācijai un materiālajiem aktīviem, ievērošana;
- kontrolēt kā bankas darbinieki ievēro bankas iekšējo normatīvo dokumentu prasības;
- atbilstoša personāla profesionālā sagatavotība;
- regulāra bankas operāciju un citu darījumu sākotnējo dokumentu salīdzināšana ar datiem bankas informācijas sistēmā.

Kapitāla prasības

Lai aprēķinātu operacionālā riska kapitāla pietiekamību, banka izmanto pamatrādītāja pieeju.

Kontrole un atbildība

Bankas Padome nodrošina bankas izpildinstitūciju darbības uzraudzību, novērtē operacionālā riska vadības efektivitāti bankā kopumā, apstiprina politikas un bankas organizācijas struktūru.

Bankas Valde ir atbildīga par iekšējo normatīvo dokumentu pieņemšanu, kas nosaka operacionālā riska vadības noteikumus un procedūras, pilnvaru un atbildības sadali starp struktūrvienību vadītājiem, savstarpējo sadarbību un atskaišu sagatavošanu.

Visu bankas struktūrvienību vadītāji ir atbildīgi par operacionālā riska ikdienas uzraudzību, kā arī kontrolē, lai viņu pakļautībā esošie darbinieki ievērotu šīs politikas prasības. Nepieciešamības gadījumā struktūrvienību vadītāji sniedz Risku vadības pārvaldes Risku kontroles nodaļā ieteikumus operacionālā riska minimizācijai.

Risku vadības pārvalde nodrošina ar operacionālo risku saistītās informācijas un ieteikumu analīzi. Risku vadības pārvalde nepieciešamības gadījumā iniciē pasākumus, lai sadarbībā ar struktūrvienību vadītājiem pilnveidotu operacionālā riska vadības praksi, un kontrolē šo pasākumu īstenošanu.